

קנין כא - בלב טוב, שמח ומיטיב לכל

המשנה באבות מספרת שכאשר רבי יוחנן בן זכאי שלח את חמשת תלמידיו הגדולים 'צאו וראו איזוהי דרך ישרה שידבק בה האדם' – כל אחד מהם מצא מעלה אחרת שבה תלויה עליית האדם, עין טובה, חבר טוב, שכן טוב, הרואה את הנולד, ולב טוב. אמר להם רבי יוחנן בן זכאי: רואה את דברי אלעזר בן ערך – שאמר 'לב טוב' – שבכלל דבריו דבריהם. וכן להיפך, כאשר אמר להם לבקש איזוהי דרך רעה שיתרחק ממנה האדם, הסיק רבי יוחנן בן זכאי ש'לב רע' כולל את כל החסרונות.

מה זה לב טוב?

ביארו המפרשים בסגנונות דומים: "שליבו תמיד שמח ומזומן להיטיב לכל", "שיהיה טבעו רך, מלא חן וחסד, להיטיב בשמחה לבריות", "שליבו פנוי מקנאה ושנאה ודאגה ועצבון", "שכל כוונתו להיטיב לבני אדם בגופו, בממונו ובעצתו, בכל מאודו".

[שימו לב, כבר למדנו על הקניין של 'בשמחה', שהתורה צריכה מצב רוח טוב ובדיחותא. אבל יש חילוק גדול בין 'לב טוב' ל'שמחה'. גם בעל לב רע יכול להיות בשמחה ובעליצות, 'לב טוב' זהו מזג 'מפרגן', הוא במצב רוח טוב, מצב רוח של נתינה וותרנות].

והנה, כתב רבינו יונה שבעל 'לב טוב' הוא פנוי מהקפדה וקוצר רוח, וזה לשונו: "לב טוב, רצה לומר מידת הרצון, זהו הסבלן שאינו קצר רוח, ומתרחק ממידת הכעס ומשיב במענה רך, אף כי יעשו לו דבר רע יסבלו ואין מר בפיהו, כי חיכו ממתקים וכולו מחמדים".
והנה, בקנין הקודם הבאנו את האריכות אפים שהיתה לבועז שלא נחפז מתוך חרדתו לקלל את רות אלא שאל אותה בנחת 'מי את' ואמר לה 'ברוכה את לה' בתי'.

אמנם, מה מקור כוחה של הסבלנות הזו? מנין השיג בועז את מידת אריכות אפים הגדולה הזו שהצילה את מלכות בית דוד ומשיח בן דוד מכליון?
שמעתי מאמור"ר שליט"א על פי דברי רבינו יונה הנ"ל שהכתוב רמז לנו את שורש הדבר במה שאירע קודם שפרש בועז לשינתו: ויאכל בועז וישת, וייטב ליבו. בועז הגיע למידה הזו של 'לב טוב', 'ויטב ליבו'. ולכן מכוח שנהיה בעל 'לב טוב' ממילא זכה לאריכות אפיים, כמו שכתב רבינו יונה שבעל לב טוב הוא סבלן שאינו קצר רוח ומתרחק ממידת הכעס ומשיב במענה רך.

איך זכה בועז למידה הזו של 'ויטב ליבו'? מה עשה כדי להיטיב את ליבו? אמרו חז"ל 'ויטב ליבו' – בדברי תורה, התורה מביאה את האדם למידה זו של טוב לב. התורה, חיבה ממתקים וכולה מחמדים, והיא מושכת את האדם במתיקות להיות בעל לב טוב, מלא מתיקות וסבלנות.
נמצא שהתורה מביאה לאדם את המעלה הזו של 'לב טוב'.

מאידך גיסא, התורה צריכה את המעלה הזו של 'לב טוב'. המהר"ל ברוח חיים מבאר שמכיון שהתורה היא טוב ממילא אין היא שורה אלא על מי שהוא בעל לב טוב. בלחם שמיים כתב שכאשר ליבו רחב הוא פתוח לקבל דברי תורה.
התפארת ישראל מוסיף שלכן היה זה מידתו של ר' אלעזר בן ערך שמעלתו בתורה היתה שהוא כמעין המתגבר, משום "שע"י החדוותא והשמחה מסתייע שיתחדד שכלו כמעין המתגבר".

העמל בתורה מביא את האדם להיות בעל "לב טוב".

אאמו"ר שליט"א רגיל לתאר אדם שהיה משתמש הרבה בתחבורה הציבורית, הוא היה מתלונן על הצפיפות והדחוק. יום אחד הוא זכה בפרס הגדול בהגרלת הפייס, ברוב שמחה הוא עלה על האוטובוס לנסוע למשרדי מפעל הפייס לקבל את המיליונים שלו... האוטובוס היה צפוף, הדחוק גדול, אנשים דרכו לו על הרגל... אבל

החייוך לא מש ממנו... הוא לא מתלונן, לא כועס, לא מתרגז – הרי הוא זכה בפרס הגדול, הוא הולך להיות מיליונר!...

יהודי שזוכה לעמול בתורה, הוא יהודי שזוכה כל יום בפרס הגדול. ליבו מתרונן משמחה ועליצות. כפי שכתוב בגמרא על רב ששת שהיה כל שלושים יום חוזר על תלמודו, לאחר שהיה משלים את חזרתו, היה קורא: חדי נפשאי! תשמחי נפשי! בשבילך למדתי, לצורךך שנית!... שואלת הגמרא בפסחים סח, והרי לימוד התורה איננו רק בשביל הלומד עצמו אלא מקיים שמים וארץ, כל הבריאה תלויה בלימוד התורה, ומשיבה: אין הכי נמי, אבל מלכתחילה האדם ניגש ללמוד בשביל נפשו.

מה הכוונה? לימוד התורה לא יכול להיות מתוך תחושה של "הקרבה" בשביל קיום שמים וארץ... בשביל לקנות את התורה הלומד צריך להרגיש שהוא זוכה במיליונים, שנפשו מתמלאת שמחה, שליבו טוב עליו!

הגמרא מספרת על רבי אלעזר בן ערך, בעל מידת "לב טוב", שכאמור לעיל - היה שופע חידושים ע"י ליבו הטוב כמעין המתגבר, שכאשר בחר להתגורר במקום מרחצאות ויינות משובחים, והיה נחשב זה לפי עוצם מעלתו לאיזה בחינה של רפיון מלימוד התורה, נשתכח כל תלמודו עד שבפרשת החודש קרא במקום "החודש הזה לכם" – "החרש היה ליבם". עד שביקשו חכמים רחמים עליו וחזר לו תלמודו.

כלומר, פרשת החודש אשר בה מתעורר כוח החידושים בתורה כמעין המתגבר (כמוש"כ בספרים), הנובעים מ'לב טוב', נהפכה ל"חרש היה ליבם", ל'לב חרש' שאפילו לקרא את פרשת החודש איננו מצליח.

הרי לנו, שמעלת 'לב טוב' אשר ממנה כוח 'ההתחדשות' תלויה בעמל התורה.

אמנם, צריך להיזהר מ'לב טוב' מזויף. קל לבדוק את הזיוף במידה זאת.

הנה, הכתוב מעיד על המן שיצא מבית המשתה "שמח וטוב לב". ליבו היה טוב עליו, הוא היה מלא סבלנות ופירגון, מצב רוח טוב, הוא היה פנוי "מקנאה ושנאה, דאגה ועצבון", כפי שפירשו המפרשים הנ"ל. והנה, ברגע אחד השתנה הכל: "וכראות המן את מרדכי בשער המלך ולא קם ולא זע ממנו – וימלא המן על מרדכי חימה".

כמו בלון ענק נפוח, שבדקירת מחט קטנה מתפוצץ, כך התנדף לו טוב ליבו של המן. ברגע נהפך מ"לב פנוי מקנאה ושנאה", ללב "מלא חימה"...

יש אנשים שהם נראים בעלי 'לב טוב', אבל ברגע ש'דוקרים אותם עם סיכה' נוגעים להם בכבוד או בממון, מיד מתהפך ליבם להיות מלא חימה.

סיפר המגיד הירושלמי רבי שלום שבדרון זצ"ל:

פעם בשעת צהריים של יום חם הזדמנתי לרחוב ירושלמי, קול יבבה ילדותית הפר את השקט, מקצה הרחוב הופיעה ילדון כשאצבעו נפוחה ונוטפת דם, נטלתי את ידו השנייה וצעדתי איתו במהירות אל הרופא הגר בסמוך. והנה נראית מרחוק 'דבורקה' הסבתא של השכונה כשסליה בידיה, משהבחינה בילד המיילל הפטירה לעברו: "אל תבכה, זה שום דבר, עד החתונה זה יעבור... האם לא חבל לבכות על כמה טיפות דם?!" לאחר מספר דקות הצטמצמו הפערים בינינו, ואז באחת שמטה את סליה ובארשת מבוהלת תפסה את הילד בידה: "מאירקה, מאירקה שלי, נכדי החביב... מה קרה כאן? מה זה כל הדם הזורם כאן? הצילו! אנשים טובים, עזרו לנו!" ושטף דמעות זורם בחופשיות על פניה...

אתם מבינים? כשהדברים רחוקים ממך ואינם נוגעים ישירות אליך - הכל בסדר, אם הילד בלתי מוכר - אז קצת דם לא כל כך נורא... הנתונים הם אותו דבר אלא שפתאום הם נוגעים ב"אני" שלך, במשפחה שלך, בכסף שלך, ופתאום הכל כל כך נורא ומכאיב...

הגדלות היא להישאר בעלי "לב טוב" אופטימיים ומפרגנים גם כאשר נוגעים לנו ב"מאירקה" שלנו...